

YUTUQ VA YO‘QOTISH: XX ASR BOSHLARI AMERIKA JAMIYATIDA QADRIYATLAR INQIROZI

Begimkulova Shaxnoza Axmedovna

Iqtisodiyot va pedagogika universiteti NTM v.b.dotsenti

Xasanova Gulrux Nasimovna

Qarshi Xalqaro Universiteti 1-kurs magistri

Annotatsiya. Mazkur maqolada XX asr boshlaridagi Amerika jamiyatida yuzaga kelgan ijtimoiy-iqtisodiy o‘zgarishlar va ular natijasida shakllangan qadriyatlar inqirozi tahlil qilinadi. Sanoatlashuv, urbanizatsiya, immigratsiya va urush kabi omillarning jamiyat hayotiga ta’siri yoritilib, moddiy taraqqiyot bilan bir qatorda ma’naviy qadriyatlarning zaiflashuvi masalasi ochib beriladi. Shuningdek, “Amerika orzusi” tushunchasi, ijtimoiy tengsizlik, madaniy o‘zgarishlar va Buyuk depressiya davrining inson tafakkuri va qadriyatlar tizimiga ta’siri ilmiy asosda tahlil qilinadi. Maqolada jamiyat taraqqiyotida moddiy va ma’naviy omillar o‘rtasidagi muvozanatning ahamiyati alohida ta’kidlanadi.

Kalit so‘zlar: Amerika jamiyati, qadriyatlar inqirozi, urbanizatsiya, sanoatlashuv, Amerika orzusi, ijtimoiy tengsizlik, immigratsiya, Buyuk depressiya, madaniy o‘zgarishlar, individualizm.

Аннотация. В данной статье анализируются социально-экономические изменения в американском обществе начала XX века и кризис ценностей, возникший в результате этих процессов. Рассматривается влияние индустриализации, урбанизации, иммиграции и войн на общественную жизнь, а также ослабление духовных и моральных ценностей на фоне материального прогресса. Особое внимание уделяется понятию «американской мечты», социальному неравенству, культурным трансформациям и последствиям Великой депрессии. В статье подчеркивается важность баланса между материальными и духовными ценностями в развитии общества.

Ключевые слова: американское общество, кризис ценностей, урбанизация, индустриализация, американская мечта, социальное неравенство, иммиграция, Великая депрессия, культурные изменения, индивидуализм.

Annotation. This article examines the socio-economic transformations in early 20th-century American society and the resulting crisis of values. It analyzes the impact of industrialization, urbanization, immigration, and war on social life, highlighting the weakening of moral and spiritual values alongside material progress. Special attention is given to the concept of the “American Dream,” social inequality, cultural shifts, and the consequences of the Great Depression. The study emphasizes the importance of maintaining a balance between material and spiritual values in societal development.

Keywords: American society, crisis of values, urbanization, industrialization, American Dream, social inequality, immigration, Great Depression, cultural change, individualism.

Kirish.

XX asr boshlari Amerika jamiyati insoniyat tarixida tub burilishlar davri sifatida e'tirof etiladi. Bu davrda iqtisodiy o'sish, sanoatning jadal rivojlanishi, urbanizatsiya, ilm-fan va texnologiyaning taraqqiyoti jamiyat hayotini keskin o'zgartirdi. Shu bilan birga, bu o'zgarishlar insoniy qadriyatlar tizimiga ham kuchli ta'sir ko'rsatdi. Bir tomondan, Amerika jamiyati ulkan yutuqlarga erishdi, ikkinchi tomondan esa ma'naviy va axloqiy qadriyatlar inqiroziga yuz tutdi. Aynan shu qarama-qarshilik – yutuq va yo'qotish o'rtasidagi ziddiyat XX asr boshlaridagi Amerika jamiyatining asosiy xususiyatlaridan biri hisoblanadi.

XIX asr oxiri va XX asr boshlarida AQSh iqtisodiy jihatdan dunyoning eng qudratli davlatlaridan biriga aylana boshladi. Sanoat inqilobi natijasida ishlab chiqarish hajmi keskin oshdi, temiryo'l tarmoqlari kengaydi, yirik korporatsiyalar paydo bo'ldi. Bu jarayon kapitalizmning rivojlanishini tezlashtirdi va yangi ijtimoiy qatlam – yirik sanoatchilar va moliyaviy elitaning shakllanishiga olib keldi. Biroq iqtisodiy o'sish jamiyatdagi tengsizlikni ham kuchaytirdi. Boylar yanada boyib bordi, kambag'allar esa og'ir mehnat sharoitida yashashga majbur bo'ldi. Bu esa ijtimoiy adolat tushunchasining zaiflashishiga va jamiyatda norozilik kayfiyatining kuchayishiga sabab bo'ldi.

Urbanizatsiya jarayoni ham qadriyatlar tizimiga katta ta'sir ko'rsatdi. Qishloq hududlaridan shaharlarga ommaviy ko'chish natijasida an'anaviy oilaviy va jamoaviy munosabatlar zaiflashdi. Shahar hayoti tezkor, raqobatga asoslangan va individualizmga yo'naltirilgan edi. Bu esa insonlar o'rtasidagi ijtimoiy aloqalarning yuzaki bo'lib qolishiga olib keldi. Avvallari jamiyatda ustuvor bo'lgan jamoaviylik, hamjihatlik va o'zaro yordam qadriyatlari asta-sekin o'z o'rnini shaxsiy manfaat, moddiy boylik va muvaffaqiyatga intilish kabi qadriyatlarga bo'shatdi.

XX asr boshlaridagi Amerika jamiyatida "Amerika orzusi" tushunchasi keng tarqalgan edi. Bu tushunchaga ko'ra, har bir inson o'z mehnati orqali muvaffaqiyatga erishishi mumkin. Bu g'oya ko'plab insonlarni ilhomlantirdi va ularni faoliyatga undadi. Biroq amalda bu orzu hamma uchun birdek amalga oshmadi. Ijtimoiy tengsizlik, diskriminatsiya va iqtisodiy to'siqlar ko'plab insonlarning imkoniyatlarini cheklab qo'ydi. Natijada "Amerika orzusi" ko'pincha ideal sifatida qolib, real hayotda unga erishish qiyin bo'lib qoldi. Bu esa jamiyatda umidsizlik va ruhiy tushkunlikni kuchaytirdi.

Immigratsiya ham bu davrning muhim omillaridan biri bo'ldi. Yevropa va boshqa hududlardan millionlab muhojirlar AQShga kelib, yangi hayot boshlashga intildi. Ular

mamlakat iqtisodiy rivojiga katta hissa qo'shdi, biroq bu jarayon madaniy ziddiyatlarni ham keltirib chiqardi. Turli millat va madaniyat vakillarining bir joyda yashashi ijtimoiy moslashuv muammolarini yuzaga keltirdi. Ba'zan bu ziddiyatlar diskriminatsiya, ksenofobiya va ijtimoiy ajralishga olib keldi. Bu esa jamiyatdagi bag'rikenglik va insonparvarlik qadriyatlarining sinovdan o'tishiga sabab bo'ldi.

XX asr boshlarida Birinchi jahon urushi Amerika jamiyatiga kuchli ta'sir ko'rsatdi. Urush insoniyatning taraqqiyotga bo'lgan ishonchini larzaga soldi. Avvallari ilm-fan va texnologiya inson hayotini yaxshilaydi degan qarashlar ustuvor bo'lgan bo'lsa, urush bu texnologiyalarning vayronkor kuchini namoyon etdi. Bu esa jamiyatda ma'naviy inqirozni kuchaytirdi. Urushdan keyingi davrda ko'plab insonlar hayot ma'nosi, qadriyatlar va insoniylik haqida chuqur o'ylay boshladi.

1920-yillar Amerika tarixida "jaz davri" yoki "roaring twenties" nomi bilan mashhur. Bu davr iqtisodiy o'sish, madaniy erkinlik va ijtimoiy o'zgarishlar bilan ajralib turadi. Ayollar huquqlarining kengayishi, yangi madaniy oqimlarning paydo bo'lishi va ommaviy madaniyatning rivojlanishi jamiyat hayotiga yangicha ruh olib kirdi. Biroq bu erkinlik ko'pincha axloqiy me'yorlarning buzilishi bilan ham bog'liq edi. Spirtli ichimliklar iste'molining oshishi, jinoyatchilikning kuchayishi va oilaviy qadriyatlarining zaiflashishi jamiyatda salbiy oqibatlariga olib keldi.

Buyuk depressiya davri esa XX asr boshlaridagi eng katta ijtimoiy-iqtisodiy inqirozlardan biri bo'ldi. 1929-yildagi iqtisodiy tanazzul millionlab insonlarning ishini yo'qotishiga, qashshoqlikning keng tarqalishiga va jamiyatda umidsizlikning kuchayishiga olib keldi. Bu davrda ko'plab insonlar moddiy boylikka asoslangan qadriyatlarining beqaror ekanligini anglab yetdi. Shu bilan birga, hamjihatlik, o'zaro yordam va ijtimoiy birdamlik kabi qadriyatlar yana muhim ahamiyat kasb eta boshladi.

XX asr boshlaridagi Amerika jamiyatida madaniyat va adabiyot ham qadriyatlar inqirozini aks ettirdi. Yozuvchilar va san'atkorlar jamiyatdagi ma'naviy bo'shliq, individualizmning kuchayishi va insoniy qadriyatlarining yo'qolishini o'z asarlarida tasvirladi. Bu davr adabiyotida insonning ichki kechinmalari, yolg'izlik va hayot ma'nosini izlash kabi mavzular keng o'rin oldi. Bu esa jamiyatdagi ruhiy holatning ifodasi edi.

Shu bilan birga, bu davrda ijtimoiy islohotlar harakati ham kuchaydi. Progressiv harakat vakillari jamiyatdagi muammolarni hal etishga, adolatni tiklashga va inson huquqlarini himoya qilishga intildi. Mehnat qonunlari, ta'lim tizimi va sog'liqni saqlash sohasidagi islohotlar jamiyatni yaxshilashga qaratilgan edi. Bu esa qadriyatlar inqiroziga qarshi kurashning muhim qismi bo'ldi.

XX asr boshlaridagi Amerika jamiyatida yutuqlar va yo'qotishlar bir-biri bilan chambarchas bog'liq edi. Iqtisodiy taraqqiyot, texnologik yutuqlar va madaniy rivojlanish insoniyat uchun yangi imkoniyatlar yaratdi. Biroq bu yutuqlar bilan birga ma'naviy va axloqiy muammolar ham yuzaga keldi. Individualizmning kuchayishi,

moddiy boylikka haddan tashqari intilish va ijtimoiy tengsizlik jamiyatda qadriyatlar inqiroziga olib keldi.

Mazkur davr tajribasi shuni ko'rsatadiki, jamiyatning haqiqiy taraqqiyoti faqat moddiy yutuqlar bilan emas, balki ma'naviy qadriyatlar bilan ham belgilanadi. Agar jamiyatda adolat, hamjihatlik, insonparvarlik va axloqiy me'yorlar zaiflashsa, hatto eng katta iqtisodiy yutuqlar ham barqaror rivojlanishni ta'minlay olmaydi. Shu sababli XX asr boshlaridagi Amerika jamiyatining tajribasi bugungi kunda ham dolzarb ahamiyatga ega.

Xulosa.

Xulosa qilib aytganda, XX asr boshlaridagi Amerika jamiyati yutuq va yo'qotishlar o'rtasidagi murakkab muvozanatni aks ettiradi. Bu davr insoniyat uchun katta saboq bo'lib, u moddiy taraqqiyot bilan bir qatorda ma'naviy qadriyatlarni ham rivojlantirish zarurligini ko'rsatadi. Jamiyatning barqaror rivojlanishi uchun iqtisodiy, ijtimoiy va ma'naviy omillar uyg'unligi muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. BEGIMKULOVA, S., & QURBONOVA, A. (2025). MULTIKULTURALIZM ADABIYOTI ADIBALARI IJODIDA AYOL SADOQATI. «АСТА NUUZ», 1(1.12. 1), 241-243.
2. Бегимкулова, Ш. А. (2022). ТВОРЧЕСТВО ЭМИ ТАНЬ 1980-Х-90-ХГГ. В КОНТЕКСТЕ АЗИАТО-АМЕРИКАНСКОЙ ЛИТЕРАТУРНОЙ ТРАДИЦИИ. RESEARCH AND EDUCATION, 20.
3. Axmedovna, B. S. (2024). Patriarchal Supremacy and its Visual Expression in the Work of Afghan-American Writer. Journal of new century innovations, 53(6), 51-54.
4. Dilnoza, R., & Begimkulova, S. (2023). Afg'on-Amerika diaspora adabiyotida diniy va dunyoviy ta'lim: ayol, oila va jamiyat. Farg'ona davlat universiteti,(6), 210-210.
5. Axmedovna, B. S. (2024). Adabiyotni o'qitishda innovatsion yondashuvning ahamiyati. Talqin va tadqiqotlar ilmiy-uslubiy jurnali, 2(59), 418-421.
6. Begimkulova, S. (2024). GUMANIZM KONSEPSIYASI SAIMA VAHOBNING IJODIDA. In NEW RENASSAINCE CONFERENCE (Vol. 1, No. 1).
7. Xalilovna, S. N. (2026). INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA MUOMALA MADANIYATI VA NUTQ AKTLARI. Modern education and development, 44(3), 291-296.
8. Komilovich, S. S., & Abdumannonovna, A. D. (2025). JON STEYNBEKNING" SICHQONLAR VA ODAMLAR" ROMANI: ORZULAR VA HAQIQAT. In International Conference on Medical Science, Medicine and Public Health (pp. 113-119).
9. SHERQULOV, S. TRAGEDY IN WILLIAM FAULKNER'S "THE SOUND AND THE FURY". O'ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI XABARLARI, 2022,[1/3 ISSN 2181-7324.
10. Jumanazarovna, N. M. (2022). Influence of goethe's sentimentalism on literary characters. Asian Journal of Multidimensional Research, 11(11), 130-133.